

ADAT A HOLLAND-MAGYAR ÉRINTKEZÉSEK TÖRTÉNETÉHEZ.

Általánosan tudva van, hogy 17. és 18. százévben mily sokan látogatták Németalföld egyetemeit a magyar református ifjak közül, különösen a lelkészi pályán levők. A kik ismerik régibb theologiai irodalmunkat, meggyőződhetnek arról is, hogy az ez uton támadt gyakori érintkezés mily nagy befolyásu volt egyházi íróinkra nézve. De nemcsak a reformátusok, hanem az unitáriusok is összeköttetésben állottak a holland prtestánsokkal s hasonlóképpen sokat köszönhetnek ez áldozatkész és buzgóságteljes nemzet derék fiainak. Egyháztörténelmi tanulmányaim közben erre vonatkozóleg egy igen érdekes adatra találtam Sepp Keresztély, holland mennonita lelkész és jeles egyháztörténetíró „Stinstra en zijn tijd“ czímü műve II. kötetének 165—166. lapjain.

Stinstra Jánosnak, e hírneves holland mennonita lelkésznek ugyanis 1744. májusban Crellius Sámuelhez Amsterdamba írt leveléből közli Sepp a következő részletet:

„Binas tuas literas mense Novembri superioris anni ac die tertio hujus mensis ad me datas accepi mihi perquam gratas. Ad priores jam responsum dedissem, si quiquam habuissem dignum quo animum adverteres. Intime gavisus sum, te summi Numinis beneficio oculorum usum recepisse, quem ut ad vitae finem integrum conserves, enixe voveo. Jucunda etiam imprimis fuit illa ex St. Agh epistola decerpta particula, quam mihi tuis in nuperis descripsisti. Valde aveo cognoscere, quidnam de Libertate Unitariorum in Transsylvania cum tribus caeteris sectis aequa demum a Regina statuatur. Hi quidem favore principum ac statuum, quorum jam auxilio eget Regina, ab ea, forsan, quod aequum ac justum est impetrabunt. At quis pro illis nusquam alibi nequidem toleratis, intercedere volet? Omni auctoritate hujus mundi, et in patria et ubique terrarum sunt destituti. Felices itaque ter et amplius sunt, si privilegia sua ecuperent; quod sanequam fieri nequit, nisi eorum causa cum duarum aliarum sectarum cohaereat, ipsi peculiarem considerationem fugientes communi Protestantium nomine contineantur. — Ubi literas ad Professorem Agh posthac dabis, rogo, ut illi salutem multam impertias meo no-

mine. Si qua foret occasio scripta mea hinc in Transsylvania perferendi, lubentissime ei viro, horum cupido, quamtumvis tenui dono mitterem. Sed eam ipse ignoro, nec nisi ex Te cognoscere possim.“

E közléséhez aztán a nevezett szerző a következő megjegyzéseket csatolja: „Hogy mit felelt Crellius, nem tudjuk . . . A mit Stinstra a socinianusok és a többi erdélyi protestánsok egyetértésének kivánatoságáról irt, bizonyára visszhangra talált ez Crelliusnál, a ki a socinianus névre teljességgel nem fektetett súlyt. Crelliusnak elvtársa gyanánt volt nevezhető Agh; személyesen érintettek Amsterdamban és ott bő alkalmá nyílt, hogy sok mennonitával ismeretségbe jusson. Bock „Historia antitrin.“ czimű munkája II. kötetének 357. lapján levő egy jegyzetből kitűnik, hogy Agh 1735-ben Amsterdamban tartózkodott s később kolozsvári tanár lett. Sajnálom, hogy Stinstrának e részvevő barátjára vonatkozólag mit sem közölhetek többet és egyáltalában nem tudom, hogy az ő utján Stinstra iratai, főleg prédicatiói közül valami talált-e olvasót a hazai talajtól oly távol.“

Mindenesetre érdemes dolog volna, ha valaki világosságot derítne arra, miről Sepp nem tudott fölvilágosítást adni. Hazai egyháztörténetírásunknak legnagyobb hiánya éppen abban áll, hogy eddig a szellemi élet nyilvánulásainak és azok forrásainak tanulmányozására gondot alig fordított. E téren tehát legtöbb a tennivaló. Adja Isten, hogy munkások is akadjanak, kiknek működése ez elhanyagolt mezőn is dús termést eredményezzen.

ZOVÁNYI JENŐ.

BRASSAI SÁMUEL ALSÓ-SZT.-MIHÁLYFALVI PAP LEVELEI SEBES PÁL TOROCZKÓI ISK. IGAZGATÓHOZ

1830—1836.

T. Rector Ur!

Sajnálom, hogy Csegezbe meg nem jelenhetém — de úgy tapasztalom, hogy — — — Légyen az Ur olyan jó — küldje le nekem a' Társalkodot, mivel eddig vége van a' Gyönyörüségről ezen . . . . W. ugy a Széchenyiről — ne féljen az ur, mert mindent hiba nélkül vissza' küldök — de csak lopjuk az olvasást. Azt kérdem már meg olvasta é a Hitelt? (én mig az urak vendégeskedtek az alatt végzém bé, sajnálom hogy nem tulajdonom) a' Taglatatot és Világot! vegye meg az Ur őket akár mely drágán, hiszem van modgya — 's meg tartások is nagyon szükséges. Ugy mástol hallom